

neol-, borostyán- és mészkőgyöngy kísérté, amelyek egykor részben az elhunyt nyakláncát és övét, de főként ruhájának alsó szegélyét díszítették. Csuklóján lemez-karperec volt, lábához kis edénykét helyeztek.

Feltehetően a hasonló, nagyállattartó és földművelő életmódnak köszönhetően, az ugyanazon helyen megtelepedett szarmata és kora Árpád-kori népesség településképe és objektumtípusai között alig észlelhető lényeges különbség. Lelőhelyünkön hat *Árpád-kori* épületet tártunk fel. Ezek a szarmata építményekhez hasonlóan földbe mélyített, téglalap alaprajzú „veremlakások”, hossz tengelyük mindig ÉK–DNy irányú. Négy ház padlóján sajátos szerkezeti elem nyomait figyeltük meg. A ház egyik hosszanti oldalához közelebb 2 „T” alakú cölöplyuk helyezkedett el, amely egy nagyobb ácsolt szerkezetre, talán féltetőre enged következtetni. Az Árpád-kori faluhoz szintén csatlakozott 5 kút. Több kutat cölöphelyek kerítettek, amelyek minden bizonnyal az egykori kútház nyomai. Az egyik Árpád-kori kútból napvilágra bukkant egy különleges lelet, egy kb. 2,5 m hosszú, 30 centiméterenként átfúrt és facsapokkal ellátott ívelt farúd, amely körül visszavarrott szegélyű bőrfoszlányok feküdtek.

A 14. sz. leelőhely északi részén, a ma tanyaként működő iskolaépület kerítésének közvetlen szomszédságában újabb sírok kerültek elő. Egy ÉNy–DK, a többi hét É–D tájolású volt. Ezúttal egy kis *késő avar*, 8. századi temető részletére bukkantunk, amelyhez észak, vagyis a tanyaudvar felé valószínűleg újabb sírok csatlakoznak. A férfi, női és gyermektemetkezések meglehetősen szegényesek. A férfiak mellett vascsatot, vaskést, kovát és tűzcsiholó vasat, a nők mellett orsógombot és 1-1 gyöngyöt találtunk. A több sírban is felbukkanó cserépedény, valamint állatcsontok az útravalónak szánt étel és ital szegényes maradványai. Az egyik női sírból jobb minőségű ötvösmunka is napvilágra került, egy aranylemez-ből készített, granulációval és üvegbetétes rekeszekkel díszített arany fülbevalópár.

Mindkét település – a szarmata és az Árpád-kori – keleti kiterjedését sikerült lehatárolni, hiszen az árokrendszerektől zárt területen kívül az objektumok már csak kis számban, szórványosan jelentkeztek, de nyugati irányba a következő évben folytatni kell a feltárásokat.

Munkatársak: Rác Zsófia, Sebők Katalin régészek, és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

SZABÓ GÁBOR – RACZKY PÁL

176. Hajdúnánás, Fekete-halom

(Hajdú-Bihar megye) B, Sza, H

Az épülő M3-as autópálya 41. sz. leelőhelyén 2003 szeptember–októberében 9600 m² nagyságú területen folytattunk megelőző feltárást. A teljes felületen összesen 79 objektumot bontottunk ki, melyekhez 181 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A leelőhely a Fekete-halom nevű kurgán délkeleti lábánál húzódik, az egykori Csingilingi-ér partján, mely

északkeleti irányból képez határt. Az elmúlt évszázadok során a táj képe nagyon megváltozott – néhány helyen közel 1,5 m vastag humuszréteg fedte az objektumokat és a homokos altalajt. Három korszak emlékményét tudtuk elkülöníteni.

Három *kora bronzkori* sírt tártunk fel, az egyikben gazdag edénymellékletekkel temették el az elhunytat.

A következő megtelepedés a *szarmata* időszakban történt. A terület délnyugati részén néhány élelemtároló- és agyagkitermelő-gödröt tártunk fel, valamint egy nagyméretű külső kemencét.

A 9–10. századra keltezhető településen 8 ház maradványai láttak napvilágot. A házak kivétel nélkül négyzetes alaprajzúak, viszonylag kisméretűek (2–2,5×2,5–3 m), ÉK–DNy-i tájolásúak voltak. Legtöbbjük ÉNy-i vagy ÉK-i sarkába kicsiny, patkó alakú kemencét vájtak. Falukba beépítve, vagy környékükön és a házak betöltésében gyakran találtunk feketére kormozódott/égett őrlőkötőredékeket. A házak egy csoportban, a feltárási terület délkeleti szélén helyezkedtek el. A kis falut nyugatról és északról többször megújított, meglehetősen szabálytalan alakúra ásott árok övezte, északi részén cölöpökkel megerősített kapubejárattal. A házak csoportjától távolabb négy nagyméretű, úgynevezett külső kemencét bontottunk ki. A leelőhely északnyugati szélén két kutat sikerült tisztáznunk. Az egyikből a kút faszerkezetének elemeit tudtuk kiemelni. A 120–140 cm átmérőjű kút aknáját szokatlan módon függőlegesen felállított 30–40 cm széles, ívesen összeállított 150 cm hosszú deszkákkal bélelték ki.

A leelőhelynek autópálya nyomvonalába eső szakasza az ásatások nyomán teljesen feltártnak tekinthető.

Munkatársak: Raczk Pál, Nagy Emese Gyöngyvér, Sebők Katalin régészek, és az ELTE Régészettudományi Intézet hallgatói.

ANDERS ALEXANDRA

177. Hajdúnánás, Fű-rét legelő

(Hajdú-Bihar megye) Sza, Á

Az épülő M3-as autópálya 38. sz. leelőhelyén 2003 júliusában és szeptember–októberében 5000 m² nagyságú területen folytak a megelőző feltárások. A felületen összesen 36 objektum került elő, melyekhez 57 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A leelőhely egy korábbi kisebb ártéri szigeten található, mely ma egy öntözőcsatornákkal (K-III, K-III/2) sűrűn szabdalva, belvizes legelőn helyezkedik el. A rendkívül magas talajvízszint miatt nem minden esetben volt lehetséges az objektumokat teljes mélységükig kibontani. Két korszak leletanyagát különítettük el.

A *szarmata* objektumok a feltárási terület déli felére koncentráálódtak. A három, félig földbe mélyített ház alapgödre 3×4 m nagyságú, téglalap alakú, közepükön a szerkezetet tartó cölöpök helyeivel. A házak mellett méhkas alakú élelemtároló-vermek és egy kút helyezkedett el.